

SAMVERKAN MELLAN ALLMÄNTANDVÅRD OCH SPECIALISTTANDVÅRD I VÄRMLAND

1 SYFTE

Följande riktlinjer beskriver vad som förväntas utföras inom allmäntandvård (ATV) respektive specialisttandvård (STV) och vilka delar av utredning, diagnostik och behandling som normalt ingår inom respektive kompetensområde för samtliga odontologiska specialiteter.

STV ska ha ett övergripande ansvar avseende vårdplanering inom de olika ämnesområdena samt skapa nätverk för att optimera vårdkvaliteten för befolkningen i länet. STV ska också ha en stöttande roll gentemot ATV vad gäller rådgivning, konsultation, auskultation och kompetensutveckling.

Målet är att kunna använda detta dokument dels som avstämning av kompetensnivån hos enskilda tandläkare, dels som stöd för vilka frågeställningar som bör ställas till specialist och dessutom som vägledning vid planering av utbildningsinsatser.

Dokumentet ska också kunna användas som underlag inför eventuell remiss.

2 REMISS

Remiss till STV bör föregås av terapidiskussion där ATV-klinikens behandlare tillsammans utreder den aktuella frågeställningen. Om någon kollega på kliniken, eller på närliggande klinik, kan utföra behandlingen bör det alternativet övervägas. Det är också möjligt att remiss skickas till STV som en konsultationsremiss där remissmottagare i dialog med remittent kan avgöra om vården ska utföras av ATV eller STV.

3 PATIENTANSVAR

Huvudansvaret för patientens allmänna tandvård ligger på hemmakliniken. Det gäller både medan patienten står på kö för specialisttandvård, under den tid som specialistbehandling pågår och efter avslutad specialistbehandling.

4 ANSVARFÖRDELNING PER SPECIALITET

Utredningar, diagnostik och behandling vilka normalt ingår i ATV:s respektive STV:s kompetens anges nedan per specialitet.

Bettfysiologi

Allmäntandvård

Identifiera, undersöka och behandla smärta och funktionsstörningar i käksystemet.
Informera om normal käkfunktion och om bakomliggande orsaker till funktionsstörning.
Instruera till förändrat beteende för att undvika onödig belastning på käksystemet.
Initiera reversibel behandling med rörelseträning och bettskena.
Diagnostisera och behandla huvudvärk associerad med käkfunktionsstörning.
Utvärdera insatt behandling.
Identifiera remissfall vid tex allmänsjukdomar såsom RA när det finns behov.

Specialisttandvård

Diagnostisera orofaciala smärttillstånd och funktionsstörningar i käksystemet.
Utreda patienter med atypisk ansiktssmärta och neuropatisk smärta.
Utreda patienter med huvudvärk. Särskild uppmärksamhet riktas mot samband mellan psykosociala faktorer, allmänsjukdomar och funktionsstörningar inom käksystemet.
Genomföra behandlingar som syftar till beteendeförändring, rehabilitering, bettstabilisering, smärtlindring och smärthantering.
Genomföra odontologisk utredning och behandling av sömnapné och andra snarksjukdomar.
Samverka med andra specialiteter och professioner inom såväl tandvård som inom övriga hälso- och sjukvårdens organisationer.

Käkkirurgi

Allmäntandvård

Identifiera och diagnostisera samt riskbedöma patienter med käkkirurgiskt behandlingsbehov.

Utföra:

- tandextraktioner
- dentoalveolär kirurgi såsom avlägsna rotrester och retinerade tänder
- enklare friläggningar, frenulumplastik i ök-front. Uk-remiss till ped.
- incisioner vid dentala abscesser ök, vestibulära incisioner i uk
- dentoalveolär kirurgi då patienten är en medicinsk riskpatient eller andra komplicerande faktorer föreligger i samråd med specialisttandvård

Utreda, diagnostisera och behandla:

- orofacial smärta
- tandtrauman
- postoperativa komplikationer

Nischtandläkare

Implantatkirurgi

Lite mer komplicerade operativa extraktioner

Specialisttandvård

Diagnostisera och behandla:

- cystor, tumörer, slemhinneförändringar inklusive förändringar med malignitetsmisstanke
- förändringar i munhåla och käkar som är tecken på allmänsjukdom
- komplexa dentoalveolära trauman och mjukdelsskador
- käkfrakturer
- akuta och kroniska infektioner i käk- och ansiktsregionen
- kvarstående symtom efter käkkirurgi i ATV där adekvat efterbehandling inte gett förväntat resultat

Utföra:

- käkledskirurgi, rekonstruktiv kirurgi och ortognatkirurgi
- implantatkirurgi och alveolär benrekonstruktion
- dentoalveolär kirurgi då patienten är en medicinsk riskpatient eller andra komplicerande faktorer föreligger

Parodontologi

Allmäntandvård

- Diagnostisera gingivit, mucosit, kronisk och aggressiv parodontit samt periimplantit.
- Identifiera riskpatienter och kunna upprätta en parodontal behandlingsplan, samt utföra en utvärdering efter utförd parodontal behandling.
- Behandla gingivit, mucosit och parodontit
- Omhänderta patienter med akuta parodontala tillstånd.
- Utföra parodontalkirurgiska ingrepp på enstaka tänder.
- I den parodontala behandlingen skapa väl fungerande flöden i samarbetet mellan allmäntandläkare och tandhygienist på kliniken.

Specialisttandvård

- Diagnostisera och behandla aggressiv parodontit och akuta parodontala tillstånd, antingen på specialistklinik eller, vid behov, i samarbete med allmäntandvården
- Diagnostisera, terapiplanera och behandla kronisk parodontit, där behandling i allmäntandvården inte gett förväntat resultat.
- Diagnostisera och behandla medicinska riskpatienter med tandlossningssjukdom.
- Diagnostisera och behandla periimplantära tillstånd och slemhinnesjukdomar i munhålan.
- Utföra parodontalkirurgiska ingrepp; mucogingivalkirurgi, kirurgiska ingrepp för regeneration av parodontal vävnad.
- Utföra implantatkirurgi och alveolär benrekonstruktion.

Pedodonti

Allmäntandvård

Anpassa sitt omhändertagande till barnets mognadsnivå inom alla odontologiska discipliner. Adekvat odontologiskt och psykologiskt omhändertagande av varje barn och familj oberoende av aktuella

levnadsförhållanden, social situation, kända eller okända sjukdomstillstånd eller funktionsnedsättningar. Vid behov i samråd med sjukvården lokalt och socialtjänst för barnets bästa.

Diagnostisera, riskbedöma, terapiplanera, behandla, ge råd och stöd till barn och ungdomar 0–18 år inom behandlingsspektrum enligt beskrivning i övriga ämnesområden/specialiteter.

Utföra:

- preventiv och operativ kariesbehandling
- strukturerad inskolning till tandvård
- sedering med bensodiazepiner (rektal och oral) på barn över ett år och >10 kg
- identifiering, diagnos och behandling av mineraliseringsstörningar –MIH
- omhändertagande av akuta tillstånd inklusive trauma
- tidig diagnostik och handläggning av enkla störningar i tandutvecklingen
- diagnos och behandling av gingivala sjukdomstillstånd och vanligt förekommande slemhinneavvikelse
- kirurgiska ingrepp efter bedömning och kompetens
- protetiska konstruktioner efter konsultation
- diagnostik och orsaksutredning gällande erosionsskador, enklare behandling

Nischtandläkare

Utföra:

- behandling under lustgassedering
- tandvård i narkos efter särskild introduktion och i samråd med pedodontist

Specialisttandvård

Alla remisser på barn och unga tom 18 år går till pedodontin.

Vid behov i samarbete med andra specialiteter inklusive medicinska specialiteter diagnostisera, utreda, terapiplanera och behandla barn och ungdomar 0–18 år med:

- svåra allmänmedicinska tillstånd
- svår funktionsnedsättning, sjukdom med orala/behandlingsmässiga manifestationer eller där den orala situationen är svårbedömd
- svåra behandlingsproblem som kräver specifikt omhändertagande eller som kräver speciella resurser såsom narkos
- extrem tandvårdsrädsla
- komplicerade trauman eller komplikationer efter trauma
- endodonti i det unga permanenta bettet. Som kollegialt stöd: bedömning av tandens värde i bettet inför endodonti/extraktion
- grava eller sällsynta störningar i tandutvecklingen
- störningar i bettutvecklingen inklusive eruptionsstörningar, exempelvis retinerade 3:or
- allvarlig orofacial smärta och störningar i käkfunktion
- parodontala/gingivala sjukdomstillstånd
- grava erosionsskador
- patologiska tillstånd i käkar och mjukvävnader
- omfattande kariesproblematik där ytterligare orsaksutredning behövs
- protetiska ersättningar i växeltettet och det unga permanenta bettet

- dentoalveolär kirurgi som inte allmäntandvården har kompetens för
- annat som kräver konsultation och/eller specialistomhändertagande
- omfattande mineraliseringsstörningar som exempelvis amelogenesis imperfecta

Odontologisk radiologi

Allmäntandvård och specialisttandvården med annan specialitet än odontologisk radiologi.

Ha kännedom om:

- föreskrifter från Strålsäkerhetsmyndigheten gällande intraoral- respektive panoramateknik.
- strålskydd samt indikationer för tomografiteknik, såsom vid radiologiskt arbete med volymtomografi (CBCT).

Ha kunskap om:

- strålskydd och riktlinjer vid radiologiskt arbete med intraoral- samt panoramateknik inom tandvården.
- indikationer, berättigande och optimering för undersökning med intraoral teknik.

Personal med panoramautbildning ska ha kunskap om:

- indikationer, berättigande och optimering för undersökning med panoramateknik av bettet.
- inställningsteknik vid panoramabildtagning av bettet och kvalitetsbedömning av panoramabilder av bettet.

Kunna utföra:

- intraoral röntgenundersökning såsom bite-wing-bilder och apikalbilder följt av diagnostik och utlåtande.
- panoramaröntgenundersökning följt av diagnostik och utlåtande, efter godkänd panoramautbildning.
- kvalitetssäkra den radiologiska verksamheten vid bildtagning inom intraoralteknik och i förekommande fall panoramateknik.

Specialisttandvård

Bistå med radiologisk kunskap och vägledning vid konsultationer från allmäntandvården samt övrig specialisttandvård.

Utföra radiologiska utredningar och/eller undersökningar med adekvat teknik utifrån frågeställning. Dessa kan kräva utrustning och/eller kompetens utöver vad som förväntas i ATV och övrig STV.

Vid behov bistå ATV samt övrigt STV vid frågor rörande bildtagning, bildtolkning, diagnostik samt strålskydd i den radiologiska verksamheten med intraoral- samt panoramateknik.

Vid behov framtagning av radiologiska kontroller, uppföljning samt kvalitetssäkring av radiologiskt arbete inom tandvården i organisationen.

Oral protetik

Allmäntandvård

Utföra en bettfunktionsundersökning, göra en teknisk riskbedömning och kunna utföra enklare bettslipningar för att minska risken för tekniska komplikationer.

Insamla adekvat underlag inför terapiplanering.

Utföra protetisk behandling av normal svårighetsgrad gällande:

- avtagbar protetik
- tandstödd protetik
- okomplicerad kombinationsprotetik, t ex med urtagskronor
- implantatprotetik efter genomgången startkurs
- reparationer

Utföra efterkontroller av implantatbehandlingar.

Specialisttandvård

Bistå med terapiplanering och råd när ATV genomfört undersökning och inledande utredning.

Hjälpa till om problem i ATV uppstår under behandlingens gång.

Utreda och utföra protetisk behandling vid tekniska/behandlingsmässiga svårigheter, t ex vid avvikande intermaxillära relationer och omfattande tandsubstansförlust.

Utföra planering och protetisk behandling vid utvecklingsdefekter.

Utföra käkprotetisk behandling.

Utföra omfattande juvenil protetik och juvenil protetik som kräver ett multidisciplinärt samarbete.

Samordna behandling som involverar även andra specialiteter.

Ortodonti

Allmäntandvård

Utföra bettutvecklingskontroller och därmed identifiera och diagnostisera ortodontiskt behandlingsbehov.

Kunna samla in korrekt underlag samt avgöra om och när patienten ska visas för specialist. Lägesbedömning av permanenta tänder.

Utföra ortodontisk behandling med

- bettslipning i mjölkttandsbettet
- extraktion
- avtagbar apparatur t.ex klammerplåt, aktivator och EOD
- fastsittande lingualbågar, Quad-Helix, luckhållare, cross-elastic

Underhålla retentionsapparatur

- bonda fast lossnad retainer från enstaka tand
- klammerplåtar
- framställa ny retainer vid behov i samarbete med tandtekniskt laboratorium

Specialisttandvård

Diagnostisera och terapiplanera i samband med konsultationer på ATV-kliniker samt bistå med fortlöpande rådgivning kring behandling.

Utreda och behandla fall som kräver specialistkompetens.

Orofacial medicin

Allmäntandvård

Patienter med mindre svår akut eller kronisk sjukdom och/eller funktionshinder samt patienter med nedsatt autonomi.

Detta kan förekomma vid:

- hjärtsjukdom hos välmedicerade patienter
- blödningsproblematik p.g.a. medicinering med antikoagulantia
- blodburen smitta (t.ex. hepatit, HIV)
- geriatriska patienter med/utan psykiatrisk sjukdom med mindre omfattande kooperationssvårigheter
- psykiska funktionshinder med mindre omfattande kooperationssvårigheter
- mentala funktionshinder med mindre omfattande kooperationssvårigheter
- fysiska funktionshinder.

Sjukhustandvård och/eller allmäntandvård

Patienter med akut eller kronisk sjukdom och/eller funktionshinder och patienter med nedsatt autonomi där utrednings- och rehabiliteringsbehov föreligger.

Detta kan förekomma t.ex. vid:

- grav tandvårdsfobi

- svåra kväljningsbesvär
- ätstörningssjukdomar
- psykiska eller mentala funktionshinder med kooperationssvårigheter
- patienter där sedvanliga metoder för lokal anestesi ej ger tillräcklig effekt
- tandvård under generell anestesi
- mindre komplicerade oralmedicinska tillstånd
- kroniska oro-faciala smärttillstånd
- allergier och materialrelaterade besvär
- multisyka
- akuta tandvårdsbehov eller traumatiska tandskador hos ineliggande patienter

Specialisttandvård

1. A. Patienter vars medicinska säkerhet äventyras och vars allmäntillstånd avsevärt försämras om det odontologiska vårdbehovet ej tillgodoses.

Detta kan t.ex. förekomma vid:

- malignitet i huvud-halsregionen inför, under och direkt efter strålning
- annan malign sjukdom av såväl solid som hematologisk typ under kurativ högdosbehandling
- inför, under och direkt efter organtransplantation
- grav hjärtsjukdom, framför allt inför hjärtkirurgi
- misstanke om odontologiskt samband med patientens grundsjukdom, t.ex. oklar feber hos patienter under utredning på infektionsklinik,
- endokarditutredning, diabetespatienter med oklar infektion som orsak till svängande glukosvärden,
- andra oklara sjukdomstillstånd
- allvarliga oralmedicinska tillstånd
- svår blödningsproblematik
- farmakologisk behandling med allvarliga biverkningar
- akuta besvär under vård i livets slutskede hos patienter som vistas på sjukhus.

1. B. Patienter med svår akut eller kronisk sjukdom, ofta sammansatta sjukdomstillstånd, och/eller med omfattande funktionshinder samt patienter med gravt nedsatt autonomi som har ett omfattande utrednings- och behandlingsbehov.

Detta kan t.ex. förekomma vid:

- malign sjukdom under palliativ vård
- hjärt- och lungsjukdom med påtaglig allmänpåverkan
- blödningsproblematik av annan orsak än medicinering med antikoagulantia
- omfattande och aktiv autoimmun sjukdom

- ärftliga eller förvärvade grava immunbristtillstånd (t.ex. AIDS)
- svåra ångesttillstånd, som allvarligt försvårar tandbehandling
- grava psykiska funktionshinder (t.ex. psykossjukdomar) med stora behandlingssvårigheter
- omfattande mentala funktionshinder med betydande kooperationsvårigheter
- medfödda eller förvärvade hjärnskador och sjukdomar (t.ex. sällsynta diagnoser, neurologiska sjukdomar, demens, stroke) med betydande kooperationsvårigheter
- oralmotorisk utredning och behandling
- svårt multisjuka med betydande behandlingssvårigheter
- andra orala funktionella störningar (t.ex. grav muntorrhet) under utredning.

Endodonti

Allmäntandvård:

- diagnostisera sjukdomar i pulpa och periradikulär vävnad
- akutbehandla sjukdomar i pulpa och periradikulär vävnad
- utreda vid trauma, akutbehandla traumaskadade tänder med pulpal involvering samt utföra uppföljande traumakontroller
- utföra succesiv excivering och vid behov överkappning
- utföra endodontisk behandling på tänder där inga speciella/särskilda svårigheter föreligger
- revidera rotfyllning med bristande kvalitet på teknisk/preprotetisk indikation eller revidera rotfyllning med bristande kvalitet vid kvarstående/tillstötande periapikal patologi där inga speciella behandlingssvårigheter föreligger

Specialisttandvård:

- utreda och endodontiskt behandla patienter/tänder som ett led i behandling av allmänmedicinskt tillstånd med högt krav på infektionskontroll
- diagnostisera och behandla sjukdomar i pulpa och periradikulär vävnad med subjektiva/kliniska symptom avvikande från det normalt förväntade (smärtutredning)
  - behandla kvarstående smärta eller infektion trots adekvat utförd endodontisk behandling
- bedöma och behandla traumaskadade tänder med komplikationer
- bedöma och behandla tänder med iatrogena komplikationer som perforation/filfraktur mm
- utföra endodontisk behandling där svårigheter som kanalobliteration, komplicerad rotanatomi eller icke-slutet apex föreligger
- utföra revisionsbehandling på tänder med kvarstående/tillstötande patologi där adekvat endodontisk behandling utförts eller på tänder där bristande insyn/åtkomlighet föreligger (t.ex. avlägsnande av stift)
- utföra indicerad apikalkirurgisk behandling
- diagnosticera och eventuellt behandla tänder med resorptionsskador av olika slag

Kariologi

Allmäntandvård

- Diagnostisera, riskbedöma, terapiplanera samt ge individanpassad preventiv och operativ behandling mot karies
- Genomföra kariologisk riskbedömning som utöver orala förhållanden även innefattar information om förändringar av patientens sjukdoms- och allmäntillstånd samt information om patientens förutsättning att utföra adekvat egenvård
- Ge generell kariesprevention, information och basprofylax kontinuerligt till alla patienter.

Särskilda resurser (Hälsoodontologi)

- Bistå ATV med stöd vid omfattande kariesproblematik hos enstaka, vuxna individer.
- Utforma behandlingsstrategier och vårdprogram, individuellt och på populationsnivå.

Övrigt

Nischtandläkare

Utföra snarkskenor efter remiss från sjukvården eller specialistklinik inom tandvården.